

TIJDSCHRIFT VOOR NUMISMATIEK

**EUROPEES GENOOTSCHAP
VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE**

**NOVEMBER-DECEMBER 1981 - VOL. XXXI - Nr. 6
TWEEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT**

AFDELING HEUSDEN-ZOLDER

Deze kring richtte ter gelegenheid van hun vierjarig bestaan op 17 en 18 oktober 1981 een numismatisch weekeinde in. Twee hoogtepunten daaruit, die we even nader zullen belichten, waren de voorstelling van het jaarboek en de voordracht

De officiële voorstelling van het «Jaarboek Numismatica Heusden-Zolder» door het bestuur, dat samengesteld is uit T. Raymakers voorzitter, D. Bernier secretaris, F. Claes penningmeester, J. Vos bestuurslid en L. Vandamme stichter van de kring.

«Jaarboek Numismatica Heusden-Zolder»

In de reeks van numismatische publicaties vermelden we voor de derde maal dit jaar een nieuwe Limburgse uitgave.

Inderdaad na «Munt in Limburg» door de Provinciale Dienst voor het Kunstpatrimonium, «De munten van de graven van Loon 12de-14de eeuw» door Prof. Dr. Jean Baerten, nu het «Jaarboek Numismatica Heusden-Zolder». Het werk is samengesteld uit een bundel interessante numismatische verhandelingen en onderzoekingen door gekende numismaten.

We citeren de auteurs met hun respectievelijke artikels

F.J. Pittoors	Geldstukken verzamelen, een boeiende bezigheid.
L. Vandamme	Noodbiljetten uitgegeven door de Kempense Kolnmijn te Zolder tijdens de Tweede Wereldoorlog.
L. Vandamme	De munten der Romeinse Keizers.
M. Hendrickx	De munten van Maaseik.
E. De Lombaert	De Samenwerkende Maatschappij Vooruit - «Het» model van een coöperatieve.
H.J. te Paske	Byzantijnse munten.
A. Van Keymeulen	De Pronkdaalders.
A. Dewil	Romeins verleden herleeft in Tienen.
T. Raymaekers	Muntbenamingen gebruikt in onze gewesten (1000 - 1600).
M. Hendrickx	Is Kuringen een Karolingische muntplaats?
T. Raymakers	De munten van Vogelsanck, Zolder en Heusden.

Zoals de voorzitter van Numismatica Heusden-Zolder de heer T. Raymakers in zijn toespraak toelichtte is het «Jaarboek» een resultaat van 2 jaar hard werken met beperkte financiële middelen. De uitgave is getypt maar in offset weergave met een zeer leesbare tekst en duidelijke afbeeldingen. Van het boek, dat we sterk aanbevelen, werden slechts 200 genummerde exemplaren gemaakt en kost 250 BF (15 gulden in Nederland) verzendingskosten niet inbegrepen.

Bestellingen kunnen gebeuren bij de heer T. Raymakers, Veldstraat 1, te 3540 Heusden-Zolder of bij de heer L. Vandamme, Hoogdorp 21, te 3820 Alken (Tel. 011/31.29.99).

Voordracht: «De graven van Vlaanderen» door J. Taelman

Deze sympathieke voorzitter van de afdeling Brugge aan U voorstellen hoeft nog nauwelijks.

Inderdaad, de manier waarop hij tijdens de A.V. te Dendermonde op 29 maart l.l. voor de vuist weg een spreekbeurt over de beroemde vondst van Atrecht (Arras) gaf, ligt iedereen nog vers in het geheugen.

Ditmaal ging zijn voorkeur naar de graven van Vlaanderen vanaf Margareta van Konstantinopel tot Lodewijk van Nevers.

De heer Taelman wist hier eveneens zijn publiek te boeien door in chronologische volgorde een overzicht te geven over de muntsoorten van de graven van Vlaanderen en ook door op een sublieme wijze numismatiek en geschiedenis door elkaar te weven.

Tijdens zijn voordracht maakte hij ook gebruik van didactisch materiaal om bepaalde munten beter te kunnen illustreren.

Tot slot gaf hij uitleg op verschillende vragen, die door het geïnteresseerd publiek werden gesteld (zie bovenstaande foto).

We feliciteren oprecht de heer Taelman en het bestuur van Numismatica Heusden-Zolder voor deze geslaagde manifestatie.

DE MUNTSLAG TE ZOLDER, ZONHOVEN, HEUSDEN EN VOGELSANCK

Tony RAYMAKERS

Historische situering van de heerlijkheden

Zolder, Zonhoven, Heusden en Vogelsanck zijn gelegen in de provincie Limburg, enkele km van de hoofdplaats Hasselt. Zolder en Heusden vormen samen de fusiegemeente Heusden-Zolder en Vogelsanck, dat op Zolders grondgebied ligt, kent men nu slechts nog door het kasteel dat tegen de grens van Zonhoven gelegen is. Zonhoven is een buurgemeente van Zolder en grenst aan Hasselt.

Vroeger waren deze gemeenten gelegen in het graafschap Loon, tussen het prins-bisdom Luik en het hertogdom Brabant. Zij behoorden toe aan de graaf van Loon.

Volgens bepaalde schrijvers zou de heerlijkheid Vogelsanck dateren uit het jaar 1179. De oorsprong van het kasteel aldaar zou verbonden zijn met een schandaal in het huis van Loon. Gerard, graaf van Loon, was zwaar ziek van een militaire expeditie teruggekomen. Hij deed toen de gelofte, dat, indien hij zou genezen, hij zich zou inzetten voor de verdediging van het Heilig Graf en de Christenen van Palestina tegen de Moslims. Hij genas en hield zijn woord. Zijn broer Hugo werd aangesteld als regent van het graafschap en in 1173 vertrok Gerard naar het Heilig Land. Zijn jonge gemalin, Maria van Gelre, zou ook door zijn broer behoed worden.

Deze ging echter met zoveel toewijding tewerk, dat hij de genegenheid en liefde van zijn schoonzuster won. Om hun liefde jegens elkaar ongemerkt te kunnen laten blijken, liet hij een kasteel of villa bouwen in de bossen van onze streek. In deze bossen zaten zoveel vogels, dat hun gezang de aanleiding gaf tot het kiezen van de naam «Vogelsanck». Velen misprezen deze schandalige verhouding. De abt van St.-Truiden vermaande Hugo dikwijls, maar deze verwoestte de streek van Brustem om vandaar uit Sint-Truiden gemakkelijk te kunnen aanvallen. De abt riep toen de hulp in van de bisschop van Luik, Rudolf van Zaeringen. In datzelfde jaar kwam gelukkig Graaf Gerard terug uit Palestina. Iedereen dacht dat hij zijn broer en ontrouwe vrouw zou straffen, maar integendeel. Hij vergaf ze en daagde bovendien de abt van St.-Truiden en de bisschop van Luik uit.

Kort daarop nam hij Tongeren in en liet er zijn soldaten plunderen. Hierdoor haalde hij zich een groot Luiks leger op de hals. Gerard werd verslagen en als straf werd Vogelsanck in 1178 verwoest. Als gevolg van zijn nederlaag moest hij zich uiteindelijk overgeven.

Volgens P. Daniels, priester op het kasteel van Vogelsanck dat het archief ervan bezit, zou van deze geschiedenis niets waar zijn. Geen enkele historicus vermeldt het kasteel rond die tijd. De enige die dit verhaal het eerst aanhaalt, is dokter Bovy in zijn «Promenade historique en Campine». Perreau, Cuypers en Chalon hebben dan dit verhaal overgenomen.

Wel wordt er reeds in 1280 melding gemaakt van het gebied.

Toen reeds was er een kasteel of villa, want men heeft onder het huidige kasteel fundamenteën gevonden die teruggaan tot in die tijd.

In het jaar 1280 gaf Arnold V, graaf van Loon, een jaarlijkse rente op gronden gelegen ondermeer te Zolder, Viversel en Houeyken aan Margaretha, dochter van Filips, graaf van Vlaanderen. In 1308 werden Zolder, Zonhoven, Vogelsanck en Houthalen van het graafschap Loon losgerukt door graaf Arnold V (1280-1328), die ze als bruidsschat aan zijn dochter Mathilde gaf ter gelegenheid van haar huwelijk met Godfried van Heinsberg (oudste zoon van Diederik II). Uit deze schenking ontstond in de loop van de 14e eeuw de baronie Vogelsanck. Toch moet de baronie Vogelsanck reeds eerder bestaan hebben, want in de huwelijksakte wordt ze «arcem» genoemd, d.w.z. versterking of burcht.

Diederik van Heinsberg, zoon van Godfried, kreeg bij de dood van zijn moeder de vier heerlijkheden, en op 20 januari 1336, toen de kinderloze graaf van Loon, Lodewijk IV, stervende was, stelde deze hem aan als opvolger. Om alle verwijten der bloedverwanten van de overledene van zich af te wentelen, gaf Diederik Zolder, Zonhoven en Vogelsanck aan Johanna van Loon, vrouwe van Quabeek, Orey, Rummen enz. die afstand deed van haar aanspraken die ze kon maken op de graafschappen Loon en Chiny. (zij was de zuster van Lodewijk IV en de vrouw van Willem van Orey-Rummen) Eigenlijk was deze schenking een list om zijn oom en tante aan zijn zijde te scharen in de strijd tegen de bisschop van Luik, Adolf van der Marck, die aanspraken maakte op het graafschap Loon.

Na de dood van Diederik in januari 1361 ging de macht over in de handen van Godfried van Heinsberg, zoon van zijn jongere broer Jan, en van Arnold van Orey-Rummen, de zoon van Johanna van Loon. Samen probeerden zij hun rechten op het graafschap tegenover Engelbert van der Marck te verantwoorden. In 1362 verkocht Godfried zijn aanspraken op het graafschap aan Arnold. Deze laatste, geruïneerd door de oorlog tegen de bisschop van Luik voor het bezit van het graafschap, trof een schikking met zijn tegenstander en behield zo Zonhoven, Zolder en Vogelsanck (de meeste geschiedschrijvers vermelden ook Stappelen, maar met dit woord heeft men het stapelrecht bedoeld). Bovendien aanvaardde hij een rente van 1.000 gulden, die uitgekeerd werd bij zijn familielid Jan van Hamal en diens zoon, Willem. Dit voor bewezen diensten en steun tijdens de oorlog.

Arnold had toen een enorme som verspild. Om zijn uitgaven te dekken, nam hij hypothecaire leningen: in 1367 gaf Jan van Schonouwe, mamboor van de vrouwe van Mandersdorp, hem een lening van 200 oude écus op het «hof van Vogelsanck». Hetzelfde jaar nog gaf Jan van Hamal hem een lening van 200 oude florijnen op Zolder, Zonhoven, Houthalen, Viversel, Laak, de schepenbank van Houeyken en Stokrooi. Op die manier kwam de heerlijkheid in de handen van Jan van Hamal en diens zoon Willem. In die tijd zien we de eerste munten van Vogelsanck verschijnen. Ze zijn op naam van Willem van Hamal. De heren van Hamal hadden in feite niet het recht verkrege om te munten in deze heerlijkheid, daar zij ze slechts in hypotheek hadden. Misschien was er een verdrag gesloten tussen Arnold van Rummen (die zich als graaf van Loon het recht van munten toegeëigend had) en de heren van Hamal.

Elisabeth van Hamal, dochter van Jan, erfde de heerlijkheden. Zij huwde Engelbert van der Marck, heer van Louverval. Zo kwamen de dorpen in de handen van Van der Marck. Hun zoon, eveneens Engelbert genaamd, zou munten slaan.

De enige dochter van Engelbert werd uitgehuwelijkt aan Gerard van Bastenaken, kasteelheer van Durbuy. Bij haar dood liet ze Zolder en Zonhoven aan haar zoon Hendrik.

Jan van Autel (gehuwd met Eva van Bastenaken) als heer van Vogelsanck en Hendrik van Bastenaken als heer van Zolder en Zonhoven, sloegen beiden munten.

Jan Van Autel is dan ook de laatste heer die zijn gezag laat blijken door de uitgifte van eigen munten.

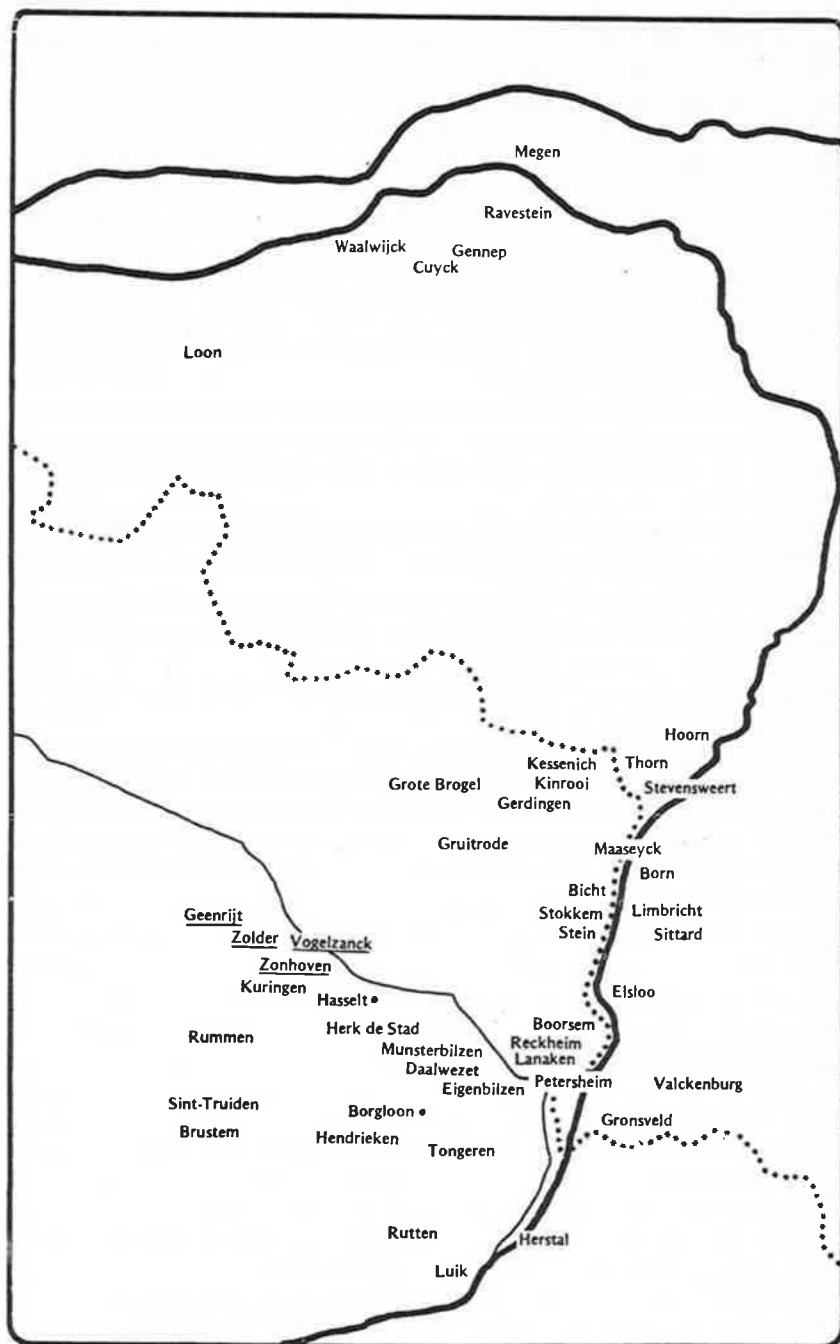
De heren van Vogelsanck hebben steeds een grote macht gehad. Dit blijkt uit de feiten dat de grote en machtige families van het prinsdom Luik steeds de bondgenootschap van deze heren zochten, en dat de heren geen andere verplichting hadden aan de graaf van Loon (en later de prins-bisschop van Luik) dan de militaire hulp voor de bescherming van het land van Loon.

I. De muntplaatsen

Geenrijt (Heusden)
Vogelsanck
Zolder

Zonhoven

- Engelbert van der Marck
- Jan van Autel
- Willem van Hamal
- Hendrik van Bastenaken
- Jan van Autel
- Engelbert van der Marck
- Hendrik van Bastenaken

De activiteiten in deze muntplaatsen begint na 1367 en stopt in 1487. Men begon er dus aan te munten na de overgang van Loon naar Luik.

Over de plaats van de munt in de verschillende dorpen zijn er helemaal geen gegevens. Zolder en Vogelsanck zullen zeer zeker hun munt in het kasteel of wat het toen was, gehad hebben. Waarschijnlijk werden ook de munten van Geenrijt en Zonhoven in het kasteel geslagen, maar dit is niets meer dan een hypothese.

Meestal waren de munters ongeletterde mensen en daarom ziet men nogal eens munten uit die tijd waarvan het omschrift niet te ontcijferen is. Voor hen was het omschrift gewoon een noodzakelijke versiering van de munt, net als het embleem. Ook bij de munten van deze heerlijkheden kwam dat voor. P. Daniels vermeldt een halve griffioen met het omschrift: vz.: +HEN.DE BAST.DNS.SULREN.
kz.: MONENETA NOV SONV.

II. Soorten munten

Alleen zwarte biljoenen dubbele mijten en halve griffioenen zijn van deze heerlijkheden bekend. Misschien zijn er ook nog andere geslagen, zoals de griffioen, maar dit kan niet met zekerheid gezegd worden. De kleine heerlijkheden in de Maasvallei hielden zich bijna uitsluitend bezig met kleine biljoenen munten.

Deze munten hadden een zeer laag gehalte en waren van donkere kleur. Men bootste ze na van bekende types om ze zo beter te doen aanvaarden door de bevolking.

III. Catalogus

a. Jan van Hamal (1367-30 juni 1386)

In 1379 loste Jan van Hamal zijn schuld af op Vogelsanck en omstreken t.o.v. de Heer van Schoonvorst. In feite had hij deze heerlijkheden slechts in hypotheek vanaf 1367. Jan was gehuwd met Maria van Rummen, zuster van Arnold.

Hun nakomelingen waren:

1. Willem, gevallen in de slag van Basweiler op 22 augustus 1371.
2. Maria, gehuwd in 1360 met Koenraad van Alsteren.
3. Elisabeth, gehuwd met
 - a) Engelbert van der Marck. bruidsschat: Zolder, Zonhoven en Vogelsanck
 - b) Ganthier van Brinckhem
 - c) Reynart van Schoonvorst

4. Bovendien had Jan van Hamal nog een bastaardzoon die eveneens een huis en grond in Zolder bezat.

MUNTEN: zwarte mijten, imitaties van die van Filips de Stoute, graaf van Vlaanderen (dus na 1384 geslagen).

- dubbele mijt

vz.: + PVILLEM.DNS.SULR

schild ingedeeld met de strepen en lilies van Bourgogne

kz.: + MONETA.FLANDRIE

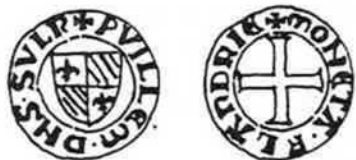
kruis in een cirkel

Slaafse nabootsing van de mijten van Filips de Stoute; MONETA FLANDRIE zal weldienen om de munt als bekend te laten overkomen. Bovendien profiteerde men van de situatie dat Elisabeth van Vlaanderen een verwante was van Jan en Willem van Hamal.

Deze tekening is een volledige reconstructie volgens de beschrijving van Pol. Daniels en de geïmiteerde munt van Philips de Stoute. Het stuk van P. Daniels was erg afgesleten zodat de lezing onzeker was - daarom hebben wij de lezing identiek gehouden aan de munt van Philips de Stoute met FLANDRIE i.p.v. FLANDERS.

Volgens Cumont moet ze toegewezen worden aan Jan van Hamal, de zoon van Willem van Hamal. Wij menen dat Willem de uitgever is. Zo de eerste letter werkelijk een P is kan zulks gedaan zijn met opzet omdat de geïmiteerde munt ook met P begint.» (Citaat uit een brief van M. Hendrickx, Maaseik).

Bij de beschrijving van deze munt ontstaat er verwarring tussen Willem van Hamal, de vader van Jan, en de zoon van Jan, Willem, gevallen in de slag van Basweiler. Het is op naam van deze laatste dat waarschijnlijk de munt geslagen werd.

b. Engelbert II van der Marck (30 juni 1386-8 maart 1422)

Zoon van Elisabeth van Hamal en Engelbert van der Marck. Hun kinderen waren:

1. Engelbert II, heer van Louverval, Vogelsanck en Zonhoven.
2. Jan van Hamal, zeer jong gestorven.
3. Elisabeth, gehuwd met Gerard van Bastogne. Engelbert stierf in Luik zonder wettige erfgenamen. Hij had een zeer bewogen leven dat gekenmerkt was door het verkopen en kopen van gronden en bezittingen. Hij was gehuwd met Maria van Seraing die later na zijn dood hertrouwde met Jan van Woude, raadsman aan het hof van de hertog van Bourgogne. Hij liet Vogelsanck, Zolder en Zonhoven per testament na aan zijn neef Hendrik van Bastenaken. Dat had hij beloofd bij diens huwelijk met Elisabeth van Frankenberg.

MUNTEN: zwarte biljoenen munten

- dubbele mijt

vz.: + ENGELB.D.MAR.DNS.SON

in vier gedeeld schild

kz.: + MONETA NOVA SONVEN.

gevoet kruis

Atelier van Zonhoven

- dubbele mijt
- vz.: + ENGELB.D.MAR.DNS.SO.
in vier gedeeld schild
- kz.: + MONETA.NOVA.SONVEN
gevoet kruis
- dubbele mijt
- vz.: + ENGELBERT DNS DE SON
- kz.: + MONETA NOVA D REIT
Atelier van Geenreit

c. Hendrik van Bastenaken (8 maart 1422-1455)

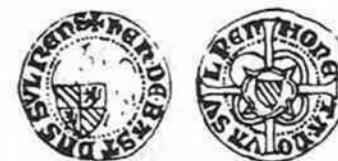
Gerard van Bastenaken, gehuwd met Elisabeth van der Marck, was de zoon van Hendrik van Bastenaken en Beatrijs van Harz. Elisabeth van der Marck stierf in 1420 en Gerard hertrouwde met Lisa van Malberg.

- A. Kinderen uit het eerste huwelijk
 1. Gerard van Bastenaken.
 2. Hendrik van Bastenaken, heer van Vogelsanck, Zolder en Zonhoven
 3. Jan van Bastenaken, zogezegd van Bouchine.
- B. Kinderen uit het tweede huwelijk
 1. Diederik, heer van Vérinnes.
 2. Margaretha.
 3. Johanna.

MUNTEN: zwarte mijten en halve griffioenen

- halve griffioen
- vz.: + HER.DE.BAST DNS SULRENS
griffioen met in vier gedeeld schild

- kz.: MONETA. NOVA SULREN
gevoet kruis dat de legende snijdt; in het hart ervan het schild van Bastogne; het schild omgeven door een epicycloïde

- var; + HER.DE:BAST....SVLN
MONETA: NOVA.SULN
Atelier van Zolder
- halve griffioen
- vz.: + HER.DE.BAST.DNS.SONVE
idem voorgaande
- kz.: + MONETA.NOVA.SVLREN
idem voorgaande

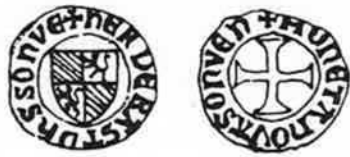

- halve griffioen
- vz.: + HER.DE.BAST.DNS.SONVE
idem
- kz.: + MONETA NOVA SONVE(N)
idem

Atelier van Zonhoven

- dubbele mijt
- vz.: + HER DE BAST DNS SONVE
schild in vier gedeeld

kz.: + MONETA NOVA SONVEN
gevoet kruis
Atelier van Zonhoven

d. Jan van Autel (1457-1487)

De dochter van Hendrik van Bastenaken huwde met Gobel van Autel en kreeg ter die gelegenheid de heerlijkheden toegezegd. Toen Johanna zijn vrouw gestorven was, hertrouwde hij in 1461 of 1462 met Elisabeth Huart van Schöneck. Gobel stierf in 1475.

- A. Kinderen uit het eerste huwelijk:
1. Jan van Autel, heer van Vogelsanck.
 2. Balthazar.
- B. Kinderen uit het tweede huwelijk
1. Huart.
 2. Elisabeth.
 3. Gobel.

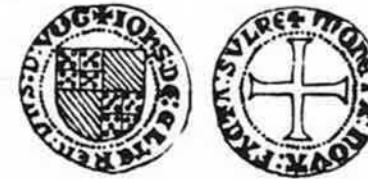
Bij de dood van Elisabeth van Frankenberg verhief Jan van Autel als naaste verwant van Hendrik van Bastenaken Vogelsanck. Vanaf deze verwerving kwam hij in zware moeilijkheden met zijn oom Richard van Merode i.v.m. zijn erfenis. Op 6 februari 1457 gaf Lodewijk van Bourbon, als bisschop van Luik en leenheer, de heerlijkheden aan Richard. Jan daagde zijn oom voor de schepenbank van Kuringen en kreeg zijn heerlijkheden terug.

Jan huwde met Eva van Kerpen. Hij stierf rond 1485.

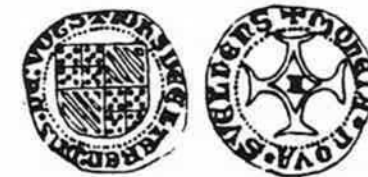
Zijn kinderen:

1. Willem, gedood in de oorlog in 1482.
2. Jan II, heer van Vogelsanck.
3. Elisabeth, gehuwd met Hendrik van Raville.
4. Johanna, gehuwd met Koenraad van Boppard.
5. Jan, een bastaardzoon.

MUNTEN: zwarte mijten
- dubbele mijt
vz.: + IOHS: DE: ELTEREN: DNS: D: VOG
in vier gedeeld schild
kz.: + MONETA: NOVA: FACTA: SVLRE
gevoet kruis

- dubbele mijt
vz.: IOHS DE ELTEREN:DNS:DE:VOGS
idem
kz.: + MONETA*NOVA*SVELRENS
gevoet kruis dat in het centrum uitzet
in de vorm van een ruit, met daarin een I

- dubbele mijt
vz.: + IOHS:DE:EL....DNS:DE:VO
idem
kz.: +MONETA*NO....SVO.E
gevoet kruis met in het centrum een schildje; daarin een I

Van al deze munten bestaan er verscheidene varianten

Met dank aan de Heren M. Hendrickx en P. Lucas.
De tekeningen 1-8 zijn van de hand van M. Hendrickx.
Tekening 9 is van de schrijver.

Bibliografie

- Munt te Limburg*, Tentoonstelling te As.
P. LUCAS, *Miscellanea Numismatica*, Tienen, 1978, *Zwarte munten in de heerlijkheden van de Maasvallei*.
R. SERRURE, *Dictionnaire Géographique de l'Histoire Monétaire Belge*.
H.E. VAN GELDER, *De Nederlandse munten*.
P. DANIELS, *La Numismatique de Vogelsang*.
VAN DER CHIJS, *De munten der Ienen van Brabant en Limburg*.
P. CUYPERS, R.B.N. 1870 *Quelques Monnaies Seigneuriales Inédites*.
A. PERREAU, R.B.N. 1852 *Recherches sur Les Seigneuries de Vogelsanck et de Zolder*.
P. LUCAS, *La Vie Numismatique*, vol. XXX nr. 1, *Numismatique Limbourgeoise-Hybrides de monnaies noires*.
Munt in Limburg - (Kunst en Oudheden, 26).
J.L. HOLLENFELTZ, R.B.N., 1923, *Les Monnaies des Seigneuries (sic) de Vogelsang Zolder en Zonhoven*.
Touring Club de Belgique, nr. 21, november 1935, p. 301-304.
J. BAERTEN, *De munten van de graven van Loon, 12de - 14de eeuw*.
Heemkundige Kring Heusden, *Geschiedenis van Heusden*.
B. DIRIKX, *De Heren van Vogelsang 1335-1487*.
Losse gegevens naar P. Lucas en M. Hendrickx.

EEN EIGENAARDIGE «KORTE» VAN FILIPS II (1555-1598)

Herman GIBENS

Een tijd geleden kwam ik in het bezit van verschillende oude koperen munten. Daarin bevond zich een koperen «korte» van Filips II geslagen te Maastricht, maar de voorzijde klopte niet met de normale «korte». Ik ben ermee naar het Munt- en Penningkabinet geweest en samen met de heer Van Keymeulen kwamen we tot volgende bevindingen:

Keerzijde: vier vuurslagen die een kruis vormen en onderaan het muntmeesterteken van Maastricht, de ster.

Voorzijde: geharnaste buste van Filips II kijkend naar rechts en sporen van een randschrift.

De keerzijde is normaal voor een «korte» van Filips II, maar de voorzijde heeft de stempel van de zilveren 1/10 Filipsdaalder.

Naar alle waarschijnlijkheid zijn in het atelier te Maastricht de stempels verwisseld.

Volgens Van Gelder en Hoc nr. 229-2 is de koperen korte geslagen van 1560 tot 1565 op 4.259.218 exemplaren zonder datum en de 1/10 Filipsdaalder nr 213-2a in 1562. Volgens De Mey «*Les monnaies des ducs de Brabant II*» is het slagaantal in 1562 3221 ex. en in 1565 (niet vermeld in Van Gelder en Hoc) 666 ex. Naar alle waarschijnlijkheid is de vergissing in die periode gebeurd en naar het slagaantal te oordelen, kan dit wel duiden op een zekere graad van zeldzaamheid. Spijtig genoeg is de voorzijde zwak geslagen en vertoont sporen van oxydatie, zodat de beeltenis van Filips II niet al te duidelijk is. De keerzijde daarentegen is duidelijk en het muntplaatje mooi rond.

Zetduiveltje

In ons vorig nummer september - oktober 1981, nr. 5 heeft het zetduiveltje een historische fout geplaatst op bladzijde 168. Jacob van Artevelde heeft nooit zijn steun verleend aan de koning van Frankrijk, maar wel aan *de koning van Engeland* en dit om de wolindustrie van Vlaanderen te redden van de achteruitgang. Gelieve deze errata op blz. 168 dan ook in die zin te willen wijzigen.

BIBLIOGRAFIE

«Greek and Roman Coins and the Study of History» door J.G. Milne

Dit werk werd geschreven in 1938. Het gaat essentieel om een uiteenzetting van de fundamentele elementen van de numismatiek in de oudheid en is bedoeld voor allen die zich in de geschiedenis ervan verdiepen. Het geeft hun alle bijzonderheden van de produktie en de verspreiding van munten, vooral om hen in staat te stellen meer op te steken bij het bestuderen van munten en nieuwe vondsten.

Maar zoals het boek opgevat is, interesseert het niet alleen de historicus. Ook de numismaat profiteert van deze merkwaardige synthese.

Hoewel de belangrijkste munten die in de tekst geciteerd worden ook afgedrukt staan op platen achteraan, is dit werk geen catalogus, noch geeft het een samenvattend overzicht van de antieke aanmuntingen. Maar hoofdstuk na hoofdstuk worden de fundamentele begrippen die ermee verband houden uiteengezet: muntmetalen, vermindering van het gehalte of het gewicht, aanmuntingstechnieken, het graveren van de muntstempels, artistieke aspecten van de gravure, munttypes, muntateliers, contramerken, gewichtsproblemen, schatten en vondsten.

Door de heruitgave, die net van de pers komt, staat dit werk nu tot ieders beschikking.

(Obol International, Div. Unigraphics Inc., 8 South Michigan Avenue, Chicago, Illinois 60603. 128 bladzijden, 16 afdrucken. Prijs: 15 dollar)

«A Guide to Republican and Imperial Roman Coinage» door H. Mattingly

Dit boek dateert van 1927 en was oorspronkelijk bedoeld als introductie en als gids bij de tentoonstelling van Romeinse munten, georganiseerd door de muntenafdeling van het British Museum. De numismaat wiens naam eeuwig verbonden blijft aan dit uitzonderlijke werk dat de boekenreeks van het R.I.C. (Roman Imperial Coinage) toch is, was destijds adjunct-conservator van die afdeling. Het boek lijkt heel wat meer te zijn dan gewoon maar een gids: het biedt een volledig overzicht van de Romeinse muntproduktie en een uitstekende samenvatting van de geschiedenis van Rome. Hoewel het hier en daar misschien wat verouderd is (onder andere het probleem van de datum van de invoering van de denarius), blijft het een opmerkelijk inwijdingsinstrument. Het reikt bovendien verder dan zijn titel want het bevat ook een uitgebreide kennismaking met het Byzantijnse muntwezen. Het bevat daarenboven uitstekende illustraties die de overeenkomstige tekst verduidelijken.

Dit boek was sinds zeer lange tijd uitgeput. Zijn recente heruitgave zal belangrijke diensten kunnen bewijzen.

(Heruitgegeven door Obol International, Div. Unigraphics, 8 South Michigan Avenue, Chicago, Illinois, 60.603, 83 bladzijden, 8 gravures. Prijs: 15 dollar)

«Muntgewichten voor Munten van de Nederlanden» door Dr. Ir. G.M.M. Houben

Over de muntgewichten van de Zuidelijke Nederlanden bestaan er weinige en zeker geen volledige publicaties. Het is dan ook met veel enthousiasme dat we het initiatief van de schrijver verwelkomen om aan dit nijpend tekort te voldoen. Zijn grote verdienste ligt hier in, dat hij in zijn werk alle muntgewichten opgenomen heeft, die tussen 1365 en 1865 in 8 landen gemaakt zijn voor 30 gouden en 11 zilveren munten. Het zijn dan ook die munten, waarvoor muntgewichten bestaan, die in deze interessante uitgave afgebeeld en besproken worden. Het telt 78 pagina's met 275 afbeeldingen op ware grootte.

Ter aanvulling zijn achteraan vijf bijlagen toegevoegd die deze editie vervolledigen. We vermelden: «Afkortingen op muntgewichten», «De Ordonnantie van 1499», «De Stamboom der Bourgondiërs en het ontstaan der Nederlanden», «Overzicht van de muntgewichten» en «Musea».

Deze publicatie, die werkelijk model kan staan voor alle andere uitgave in deze reeks, kost 30 gulden inclusief verzendkosten.

Voor verzamelaars van muntgewichten zouden we durven zeggen: een aanbeveler over de hele lijn.

Van dezelfde schrijver is nog voorradig: «European Coin-weights for English Coins», 1978, 26 pagina's en 133 afbeeldingen, 10 gulden inclusief verzendkosten.

Bestellingen kunnen gebeuren door te storten op P.C.R. Nederland nr 415559 t.n.v. G.M.M. Houben, Hugo de Vrieslaan 12, 8024 BM Zwolle.

De muntslag van de aartshertogen Albrecht en Isabella

Bij het ter perse gaan van ons tijdschrift vernemen we nog op de valreep, dat de heer Alex Bastiaens een studie gewijd heeft aan de periode van de beide aartshertogen (1598-1621) welke kan beschouwd worden als een omwenteling in de monetaire politiek. Het boek behandelt in zes hoofdstukken op een honderdtal bladzijden, de historiek; de organisatie, werking en personeel der munthoven; de monetaire politiek en de muntordonnanties; de beschrijving der munten; de muntrekeningen en de afbeeldingen.

Het boek kan verkregen worden door storting van 270 BF (250 + port) op rekening nr. 001-0260155-77 van Numismatica Tienen.

Ten zeerste aanbevolen!

"I Falsi Numismatici", door Gino Manfredi

De auteur, die ook verantwoordelijk is voor de uitgave van het maandelijkse tijdschrift «La Numismatica», heeft hierin sinds 1970 een geheel van nauwkeurige inlichtingen gepubliceerd over valse munten die verwarring stichten en wantrouwen wekken op de numismatische markt. Op die manier kon hij 87 vervalsingen aan het licht brengen. Het geheel van deze nauwkeurige documentatie wordt nu heruitgegeven in boekvorm.

Het werk begint met een geheel van valse Griekse munten en enkele Romeinse, waarvan de auteur de muntstempels heeft weten te bemachtigen, wat uiteraard de beste manier is om te voorkomen dat ze nog zouden worden verbruikt; hij publiceert er een foto van samen met een foto van een afdruk, naar ware grootte en ook vergroot, wat ons toelaat de kleinste details waar te nemen. Dient het gezegd dat de munten die op die manier werden geïmiteerd, behoren tot de meest gegeerde van de Oudheid. Tetradrachmen uit Athene, Thimera, Leontini, Messina, Rhegium en andere munten volgen elkaar op maar uw aandacht zal vooral worden getrokken door een serie van niet minder dan twaalf nadrukken van tetradrachmen van Syracuse. Arethusa oefende blijkbaar een zeer speciale aantrekkingskracht uit op valsmunters...Janus, Jules Caesar, Pompejus en Antonius behoren tot de Romeinse serie.

Daarna komt er een lange reeks van nadrukken van munten van het Huis van Savoye, van Karel-Albert, koning van Sardinië, tot Victor-Emmanuel III. De muntstempels van de Italiaanse republiek sinds 1946, werden niet minder nagemaakt. Er moet worden opgemerkt dat die van de eerste jaren vaak erg beperkt waren en dus ook zeer zeldzaam. Er worden ook enkele vervalsingen gepubliceerd van munten uit San Marino, Egypte, Japan (de 1000 Yen Olympische Spelen 1964) en Turkije.

Voor al deze munten zijn de inlichtingen voornamelijk fotografisch: de vergrotingen van de echte munt en van de vervalsing brengen kleine verschillen aan het licht met betrekking tot de muntstempels, wat ons toelaat de vervalsingen te onderscheiden.

Dit werk zal zonder enige twijfel grote diensten bewijzen aan de verzamelaars van de betrokken munten. Het zal een onmisbaar werkinstrument zijn voor de professionele numismaticus.

(Gepubliceerd door La Numismatica, 1/A Via Ferramola te 25100 Brescia, Italië. Prijs voor het buitenland: 50 dollar, port inbegrepen).

NIEUWE AANMUNTINGEN

Demokratische Republiek Duitsland

Munt van 5 mark in zilver-nikkel, 1981, 29mm en 12,2 g.

Op de voorzijde: het staatswapen, landsnaam en waarde.

Op de keerzijde: de beeltenis van Tilman Riemenschneider, een laat Gotische schilder en bouwmeester, die in 1525 burgemeester van de stad Würzburg (W. Duitsland) was en leider van een Boerenopstand.

Finland

Zilvermunt van 50 Markkaa (500/1000, 1981, 20g en 30mm) geslagen ter herinnering van Dr. Urho Kekkonen, oud president van de republiek.

Griekenland

Dit land geeft ter gelegenheid van de 13de Europese Atletiekkampioenschappen in 1982, een reeks zilveren en gouden munten uit.

De voorzijde van iedere munt draagt het nationale wapen van Griekenland, de nominale waarde, het jaartal en de inscriptie «Helleense Democratie».

- Zilvermunt van 100 drachmen (900/1000, 24mm en 5,78g), met de afbeelding van een *verspringer* op de keerzijde.
- Zilvermunt van 250 drachmen (900/1000, 32mm en 14,44g), met de afbeelding van een *speerwerper* op de keerzijde.
- Zilvermunt van 500 drachmen (900/1000, 36mm en 26g), met de afbeelding van drie *hardlopers* op de keerzijde.
- Goudmunt van 2500 drachmen (900/1000, 21mm en 6,45g), met de afbeelding van *Agon* de God van de wedstrijd op de keerzijde.
- Goudmunt van 5000 drachmen (900/1000, 25mm en 12,5g), met het hoofd van *Zeus* als afbeelding op de keerzijde.

Israël

Circulatiemunt van 1 shekel uit koper-nikkel, 1981, 23mm en 5,07g. Op de voorzijde het staatswapen, het cijfer 1 met daarrond Arabische, Engelse en Hebreeuwse tekst. Op de keerzijde een kelk met daarboven twee regels Hebreeuwse tekst.

Oostenrijk

In de traditionele reeks van de 500-shillingstukken uitgifte van twee zilvermunten (640/1000, 38mm en 24g).

Het eerste: ter herdenking van het op 13 oktober 1781 gesloten «Edict van Tolerantie». Hierin werd tijdens de regering van keizer Jozef II de godienstvrijheden van niet-katholieken vastgelegd, waardoor ze naar vrije keuze een beroep konden uitoefenen.

Op de voorzijde in het midden een kruis, bijbel en kelk, met daarrond het omschrift: «Toleranzpatent - Evangelische Kirche in Österreich».

Het tweede: ter ere van de honderdste verjaardag van Otto Bauer Oostenrijks politicus en socialistische leider; met op de voorzijde zijn beeltenis, naam en de datums 1881-1981.

Op de keerzijde de waarde met het staatswapen en de negen provinciale wapenschilden.

U.S.S.R.

Munt van 1 roebel in koper-nikkel (1981, 31mm en 12,5g), uitgegeven ter gelegenheid van de twintigste verjaardag van de ruimtevlucht van Youri Gagarin, met zijn beeltenis tussen twee verschillende raketten op de keerzijde. Op de voorzijde het staatswapen, landsnaam en waarde.

SPECTRAAL-MEDAILLE

Ø 50 mm

De SPECTRAAL-medaille werd ontworpen door kunstschilder-letterkundige MARCEL DE BACKER, stichter van de kunstgroep SPECTRAAL-GENT. Ze werd gegraveerd door Meester-graveur E. VAN WINKEL en geslagen door FIBRU-FISCH N.V. Brussel, uitgevers sinds 1853.

Voorzijde: stelt de artistieke gemeenschap voor, waarin ieder lid zijn individualiteit bewaart en toch raakpunten heeft met de anderen. Ze symboliseert de geest van openheid en tolerantie, van solidariteit en pluralisme die Spectraal bezielt.

Keerzijde: motto van Spectraal in reliëf: «Kunst is wijsheid en schoonheid door de kracht van de volharding.»

Technische gegevens: gepatineerd brons - 50 mm. diameter - oplage beperkt tot 1000 stuks - met doos en sokkel - leveringstermijn ongeveer 1 maand na bestelling.

Deze medaille werd ook geslagen ter vereremering van artistieke prestaties, uitgevoerd in gepatineerd, verzilverd en verguld brons.

Prijs: 675 BF (B.T.W. en verzendingskosten «aangetekend» inbegrepen, maar + 100 BF indien doos en sokkel gewenst). Te bestellen door storting van het overeenkomstige bedrag op A.S.L.K.-rekening 001-0069223-41 van Marcel De Backer, Rijsenbergstraat 390, B-9000 GENT (België)

Inlichtingen: tel. 091/22.70.22

«QUINTEN METSYS» MEDAILLE

De heer Pierre Eychart is de ontwerper van een medaille, die geslagen werd in de Munt van Parijs, ter ere van Quinten Metsys (ook Matsys of Massys). Deze beroemde vlaamse schilder werd geboren in 1466 te Leuven en overleed in 1530 te Antwerpen.

Hij is de eerste grote Antwerpse schilder en we mogen hem beschouwen als de stichter van de Antwerpse school, waar hij zich in 1491 vestigde. Waarschijnlijk heeft hij zijn eerste opleiding in Leuven bij Dirk Bouts gekregen.

Zijn werken bevinden zich in de gekendste musea van de wereld. Het is in het Louvre dat zich de schilderij bevindt van de «Geldwisselaar en zijn vrouw» geschilderd in 1514, waarvan een detail dient voor de keerzijde van de medaille.

De voorzijde stelt de beeltenis van de schilder voor in de kledij van die tijd.

De medaille heeft een diameter van 63 mm en werd geslagen in zilver en in brons.

Voor alle inlichtingen en inschrijvingen zich wenden tot: «Monnaie de Paris» 11, quai de Conti, 75270 Paris Cedex 06.

HOEKJE VAN DE VERZAMELAAR

Wie helpt?

De heer A.F. Schepers, Montjoielaan 55-bus 8, 1180 Brussel ontdekte stukken van 2 ct. Leopold I, gedateerd 1833, 1844 en 1845 met op de keerzijde een muntstempel «20 C WAARD». Graag vernam hij de reden van dit eigenaardig merkteken.

Tevens zoekt hij technische dokumentatie betreffende penningen met commerciële doeleinden, door de Franse firma Cartaux geslagen. Deze penningen van klein formaat stellen in de meeste gevallen verschillende afbeeldingen voor, zeer vaak vergezeld van de tekst «à consommer» en van de label F.C. in een kleine driehoek. Ze werden in 't bijzonder in Frankrijk gebruikt maar ook door Belgische handelaars.

Afdeling Dendermonde

Deze kring gaf ter gelegenheid van hun vierde internationale numismatische dag op 28 mei i.l. een zilveren en bronzen penning uit.

De secretaris de heer Van Brussel meldt ons dat er nog een paar exemplaren beschikbaar zijn.

Zilver: (950/1000, 11g) slagaantal 100 stuks, prijs 700 BF.

Brons: slagaantal 150 stuks prijs 300 BF.

Deze penningen worden geleverd in een luxe etui en kunnen besteld worden bij de heer René Van Brussel Noordstraat 7, 9108 Lokeren-Eksaarde, (tel. 091/46.93.74).

500 F biljet type «Van Orly» uit omloop

De Nationale Bank begint op 1 februari 1982 met het intrekken van de biljetten van 500 f type «Van Orly». Deze biljetten dragen op de voorzijde de beeltenis van Bernard Van Orley en op de keerzijde deze van Margareta van Oostenrijk.

Op 1 oktober 1982 vervalt de wettige betaalkracht van het biljet en kan het nog slechts aan de loketten van de Nationale Bank worden omgeruild.

Tentoonstelling Koninklijke Bibliotheek

Vanaf 19 december tot 16 februari 1982 wordt in het Penningkabinet van de Koninklijke Bibliotheek, Keizerslaan 4 te 1000 Brussel een tentoonstelling ingericht gewijd aan de munten uit de Zuidelijke Nederlanden vanaf de regering van Albrecht en Isabella (1598-1621) tot aan de Belgische Onafhankelijkheid. (Openingsuren: van 9u30 tot 16u30 - gesloten op zon- en feestdagen en op 2 januari - vrije toegang).

Bij deze gelegenheid zal in beide landstalen een catalogus gepubliceerd worden waarin alle munttypes van de verschillende vorsten, alsook alle gekende variëteiten zullen opgenomen worden.

Traditiegetrouw zal eveneens een penning uitgegeven worden in de reeks van de reproductie van het historisch overzicht van onze muntslag.

Deze penning, die ditmaal een getrouwe weergave is van de gouden soeverein van Albrecht en Isabella, is verkrijgbaar in zilver en brons.

Op de voorzijde: naar rechts gekeerde bustes van de aartshertogen Albrecht en Isabella die respectievelijk een zwaard en een scepter houden, waarrond het omschrift ALBERTVS ET ELISABET DEI GRAT (Albrecht en Isabella bij de genade Gods).

Op de keerzijde: gekroond wapenschild omringd door de halsketting van de Orde van het Gulden Vlies en met het omschrift ARCHID AVST DVCES BVRG ET BRAB (aartshertogen van Oostenrijk, hertogen van Boergondië en van Brabant).

Deze gouden soeverein is na de Nervische stater (1973), de Karolingische denier (1977), de Merovingische triens (1980) en de dubbele sterling van Margareta van Constantinopel (1980) aldus de 5de uit een reeks van 12 muntreproducties die een bondig numismatisch overzicht geeft van onze muntgeschiedenis, van de 1ste eeuw v. Chr. tot de 18de eeuw.

Prijs van de zilveren medaille (950/1000), 11 g: 600 BF, BTW inbegrepen.

Prijs van de bronzen medaille: 350 BF, BTW inbegrepen.

Een uitgifte in goud wordt voorzien onder de uitsluitende verantwoordelijkheid van de fabrikant.

De medailles in zilver en brons zullen uitsluitend verkocht worden in de Koninklijke Bibliotheek Albert I, tentoonstellingszaal Penningkabinet, vanaf 19 december 1981 (Tel. 02/513.61.80).

Algemene vergadering van de Commissie voor Numismatiek

Te Laarne hield de Commissie voor Numismatiek haar algemene vergadering op 26 september jl. Na kennisgeving van het jaarverslag, voorstelling van de begroting 82 en goedkeuring van de rekeningen 81 na verslag van de commissarissen, herinnerde de voorzitter bondig aan de doelstellingen en de werking van de Commissie als nieuwkomer in de numismatische wereld.

Aan de aanwezigen werd dan het grafisch kunstwerk voorgesteld dat aan iedereen die in het dienstjaar 81 tot de vereniging toetreedt, als jaargift zal geschonken worden: een bijzondere fraaie, gesigndeerd en genummerde tekening van de welbekende Belgische beeldhouwer, medailleur, tekenaar en postzegelontwerper Idel Janchelevici, bij ons vooral bekend door zijn beeldhouwwerken en monumenten voor de Vrijheid (vóór het fort van Breendonk), Kamiel Huysmans (stadspark Antwerpen), l'Appel (La Louvière), le Mur (kerkhof van Robermont bij Luik), 't Gedicht (vóór BP torengebouw te Antwerpen) en A. Van Acker (Gilly). Op voorstel van de voorzitter gaf de kunstenaar die als eregast de vergadering bijwoonde, een uiteenzetting over zijn leven en werk en meer bepaald over zijn creatie voor de jaargift 81 van de Commissie: een meisjesfiguur met hoedje voorstellend die haar opschik maakt, staand voor een spiegel waarin haar beeld weerkaatst wordt («De Spiegel», 1981, Steinbachpapier, formaat 40x55 cm). Voor zijn aandachtig gevolgde uiteenzetting ontving de sympathieke kunstenaar een warm applaus.

Vervolgens werd aan de aanwezigen de lidkaart voorgesteld voor 't dienstjaar 81, eveneens bestemd voor toetredende leden: een prachtige bronzen kunstmedaille van 70 mm die de legendarische figuur afbeeldt van de zittende en drinkende Lamme Goedzak, met zijn overbekende, nooit gerealiseerd intenties van «Ik zal» (zie bovenstaande foto).

De keerzijde van de penning fungeert als lidkaart: naast de initialen CN en het jaartal 1981 staat de naam en de voornaam van het lid er immers voluit in gegraveerd. Zoals het geval is voor de jaargift, waarvoor in 82 een bronzen skulptuur van een bekend Vlaams kunstenaar voorzien is, zal ook de medaille elk jaar een andere zijn, een buitenkansje voor verzamelaars dus. Beide kunstcreaties werden door de aanwezigen tenzeerste gewaardeerd en de hoop werd uitgedrukt dat dit initiatief moge inslaan bij velen.

Tenslotte werd dan onder de kundige leiding van gids Vandenbroek (BVHG) na de lunch een bezoek gebracht aan de wereldberoemde en voor de 17de eeuw als enig ter wereld te beschouwen verzameling zilverwerk (C. Dallemagne) evenals aan het 12de eeuws slot zelf.

Karolingische muntvondsten in Dorestad

In Dorestad, dat in de middeleeuwen een belangrijke handelsplaats was en daarom dus ook monetair voornaam, gaan de opgravingen nog steeds verder.

In 1972 werd in de Hoogstraat twee Karolingische muntvondsten gedaan er werden er ook enkele geïsoleerde munten gevonden.

Professor H. Enno Van Gelder heeft hiervan de ontleding gemaakt en zijn studie werd gepubliceerd bij de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek.

Men weet dat het probleem van aanmuntingen één van de voornaamste zorgen geweest is voor de Karolingische vorsten en het was Pepijn de Korte (752-768), die als eerste de rij opende.

Omstreeks 793 echter veranderde Karel de Grote diepgaand de monetaire circulatie door het slaan van een nieuwe denarius, welke vijftig procent zwaarder woog dan de bestaande. De twee muntvondsten van de Hoogstraat dragen de gevolgen van deze verandering.

De eerste vondst omvat 25 munten van Pepijn de Korte dus van de lichtste soort. 23 daarvan werden waarschijnlijk geslagen in de stad zelf.

De vondst is de eerste gekende van Pepijn. De oorsprong van de ons andere gekende munten zijn niet gekend, ofwel werden ze afzonderlijk gevonden.

De tweede schat heeft een verwonderlijke samenstelling: 17 stukken van Karel de Grote van het lichte type, dus voor 794 en 15 stukken van Lodewijk de Vrome. Eigenaardig genoeg geen munt van het zwaardere type op naam van Karel de Grote. Het is moeilijk een verklaring te geven voor het hiaat van ongeveer twintig jaar sedert 794 en de datum waarop Lodewijk aanmunte. Het merendeel van de 17 stukken lijken vervalsingen of toendertijdse vervalsingen te zijn.

De Verenigde Staten hernemen de uitgifte van herdenkingsmunten

Van 1892 tot 1954 heeft de U.S.A. een belangrijk aantal herdenkingsmunten geslagen, waarvan sommigen op beperkt aantal, die daarom zeldzaam en zeer gezocht worden. De meerderheid van deze herdenkingsuitgiften hadden een waarde van een halve dollar.

De tweehonderdste verjaardag van Washington zal de gelegenheid zijn om opnieuw met deze traditie aan te knopen. Het Amerikaans Kongres heeft namelijk de aanmuntning gestemd van een maximaal aantal van tien miljoen stukken van een halve dollar in zilver (900/1000) met een gewicht van 12.50g en een doormeter van 30,31mm. De munten moeten aangeemaakt worden voor 31 december 1983.
(Bron: Coin World).

De evolutie van de produktie van de Amerikaanse «sets»

Sedert 1936 geeft de Amerikaanse Munt een reeks van gangbare munten uit speciaal verzorgd voor numismaten en verzamelaars. Deze gewoonte werd echter onderbroken van 1943 tot 1949 en van 1965 tot 1967.

De forse steiging van de verkoop van deze munten bewijst de geweldige verhoging van het aantal verzamelaars en van de numismatiek gedurende de laatste halve eeuw.

In 1936 werden 3837 series verkocht; jaar na jaar steeg het aantal langzaam om 21.120 te bereiken in 1942. Bij de nieuwe start in 1950 werd het reeds 51.386 en in 1957 1.247.952 sets. Het aantal van 3 miljoen werd overschreden in 1961.

Vanaf dat ogenblik schijnt er een zekere stabilisatie ingetreden te zijn, behalve dan het jaar van de tweehonderdste verjaardag van de onafhankelijkheid in 1976, wanneer over de vier miljoen exemplaren verkocht worden.

Ook in 1981 reiken de orders reeds over de vier miljoen, maar hier dan heeft de Munt besloten geen verdere bestellingen te aanvaarden.

De faciale waarde van de serie bedroeg 91 cent van 1936 tot 1972. Sedert 1973 werd dat 1,91 dollar. De prijs echter heeft dezelfde stabiliteit niet gevolgd en ging van 1,89 in 1936 naar 10 dollars in 1980.
(Bron: Coin World).

Een nieuwe reeks Olympische munten op komst?

Zoals U weet worden de volgende Olympische spelen gehouden in 1984 te Los Angeles en natuurlijk zoekt het organisatiecomité naar geld. Waarom zich niet wenden tot de numismaten die reeds meegewerkt hebben in München, Montréal en Moskou?

Naar een muntmissie moet goedgekeurd worden door het Amerikaanse Kongres en het zou de eerste maal zijn dat de Amerikaanse regering munt zou laten slaan ten voordele van iemand anders als zichzelf. Een gevaarlijk president.

De voorgaande uitgaven roepen nochtans niet altijd positieve herinneringen in de geest. Volgens de berekende verwachtingen moesten de Canadese olympische reeksen 350 miljoen dollar opbrengen. Het werd slechts 113 miljoen dollar maar de bijkomende aanmuntning van een gouden 100 dollarstuk in 1976, verwierf een supplement van 125 miljoen en verzachtte aldus de gerateerde verwachtingen. Ook de kopers van deze reeks, slachtoffers van één van de grootste en verfijnde verkoopcampagnes aller tijden, hoeven niet te boffen daar deze munten heden ten dage voor ongeveer de metaalwaarde verhandeld worden.

Wat er ook uit de bus mag komen, het wetsvoorstel van natuurlijk een Californische senator Alan Cranston, voorziet een serie van vier verschillende dollarstukken in cupronikkel, 4 reeksen zilvermunten van 10 dollar met elke reeks 4 munten met verschillende beelden en 4 series gouden munten van 50 en 100 dollars, wat in totaal 28 verschillende munten maakt.

De prijs is nog niet gekend om deze «schatten» te kopen, maar wij zijn er van overtuigd dat een rijk versierde bankrekening zal nodig zijn om de sport te dienen.

(Bron: Coin World)

**De tentoonstelling «Munt in Limburg» - «Resultaten en Vooruitzichten»
door R. Van Laere Ass. Doc. bij de Dienst v.h. Kunstpatrimonium te
Sint-Truiden**

Begin mei sloot de tentoonstelling «Munt in Limburg», die gedurende de maanden maart en april in het Provinciaal Gallo-Romeins Museum (Tongeren) doorging definitief haar deuren. Het is daarom wellicht interessant een beknopt bilan op te maken van de resultaten op korte termijn van deze tentoonstelling voor de kennis van de Limburgse numismatiek.

De bezoekers - dat waren er ongeveer 4.000 - zullen zich nog herinneren dat de tentoonstelling in drie grote luiken uiteenviel: de techniek van de muntproductie; het rekenen en tellen met munten met hierop aansluitend een «ludiek» hoofdstuk rondom het thema vervreemding van de door geld; een overzicht over de lokale muntproductie.

Het eerste luik was het meest populaire en het ludieke element van het tweede luik veroorzaakte ongetwijfeld de meeste discussies. Het grootste deel van de bezoekers kwam individueel of in familieverband. Scholen bezochten de tentoonstelling weinig. De media - geschreven pers, radio en televisie - besteedden, zij het laattijdig ruimschoots aandacht aan de gebeurtenis.

Ter gelegenheid van de tentoonstelling kwamen een drietal zelfstandige publicaties van de pers, alle uitgegeven door de Provinciale Dienst voor het Kunstpatrimonium - Documentatiecentrum, Begijnhof 59, 3800 St. Truiden:

- educatief vouwblad: «Munt in Limburg» 20 BF.
- begeleidend werkschrift: «Munt in Limburg», in de reeks Kunst & Oudheden in Limburg, nummer 26 - 250 BF.
- studie over de Loonse munten: Jean Baerten, «De munten van de graven van Loon, 12de - 14de eeuw» - 250 BF.

De respectieve afzet van de publicaties leerde ons heel wat over de bezoekers. Zij waren meestal niet tevreden met de beperkte brochure en kochten massaal het veel duurdere werkschrift. Dit zelfs in zo'n mate dat de eerste oplage (500 exemplaren) bij de sluiting van de tentoonstelling nagenoeg uitgeput was en diende herdrukt te worden. Ook de studie van prof. J. Baerten, hoewel erg gespecialiseerd ging buitengewoon vlot van de hand.

Hieruit mag afgeleid worden dat een diepgaande interesse voor de Limburgse numismatiek bestaat zodat gehoopt mag worden dat het genomen initiatief zal uitlopen op een aantal nieuwe, grondige en wetenschappelijke studies over de Limburgse muntproductie. Reacties, noch op de tentoonstelling noch op het werkschrift bleven uit.

Zo merkte vb. dr. Nyssen (Voeren) op dat op de Nürenbergse rekentafel een molenspel was ingekrast. Een latere toevoeging of tijdverdrijf voor een bankier?

De besprekingen van het werkschrift, die in enkele vaktijdschriften reeds verschenen, waren alle uitzonderlijk positief. Opbouwende kritiek kwam vooral van de heer J. Duplessy (Cabinet des Médailles te Parijs) die erop wees dat volgens hem de aan Halen toegeschreven conventiemunt een eigentijdse «valse» munt is. Hij steunt hiervoor onder meer op twee exemplaren die te Rijsel bewaard worden en die uit geblancheerd (verzil-verd?, vertind?) koper geslagen werden (zie ook DE WITTE, *Histoire monétaire des ducs de Brabant*, blz. 184). Hij citeert tevens parallelle gevallen voor de ateliers van Antwerpen en Gent. Duplessy wijst de afgebeelde munt van Bree met zekerheid toe aan Hendrik van Lancaster, heer van Bergerac (1299?-1361). Het zou hier gaan om een imitatie van groten van Edward III, hertog van Aquitanië. Het randschrift zou dus als volgt gelezen moeten worden ENO.VRI.COS.DNS. Een muntatelier heeft er in Bree dus hoogstwaarschijnlijk niet bestaan (zie ook R. SERRURE, *L'imitation des types monétaires flamands au moyen âge*, ASAB 13, 1899).

De heer Cnops (Nationale Bank van België, Brussel) wees erop dat de in het hoofdstukje over het atelier Halen geciteerde gevangenis (blz. 69) zich niet in Drie Fonteynen bij Vilvoorde maar in Drie-Borren of Trois-Fontaines in het Zoniënbos op het grondgebied Oudergem bevindt (zie ook A.M., *Trois-Fontaines. Drie Borren*, NBB-BNB Tijdschrift voor het personeel van de Nationale Bank van België, jg. 31, 1975, februari, blz. 6-29).

Een van de bedoelingen van de tentoonstelling was de bezoekers duidelijk maken dat niet alleen de munt op zichzelf belangrijk is maar dat de vondstomstandigheden (waar, geïsoleerd of samen met andere,...) minstens even belangrijk zijn voor de wetenschapsman. Er werd daarom besloten in de toekomst op een systematische manier gegevens over muntvondsten te verzamelen (Romeinse munten: Provinciaal Gallo-Romeins Museum, Kielestraat 15, 3700 Tongeren, tel. 012/23 39 14-5).

Middeleeuwen en Moderne Tijden: Documentatiecentrum PDK-MRK, Begijnhof 59, 3800 St. Truiden, tel. 011/67 65 79). Het spreekt vanzelf dat de verzamelde gegevens volstrekt vertrouwelijk zullen gebruikt worden voor wetenschappelijke doeleinden. Iedereen die muntvondsten, een enkele of meerdere laat registreren krijgt daarenboven deskundig advies zonder de minste verplichtingen van welke aard ook.

De tentoonstelling «Munt in Limburg» leverde ook nog op een ander gebied resultaten op. Zo verwierf het provinciebestuur door schenking vanwege de heer Naessens (oud-directeur van de Bank van Parijs en de Nederlanden), een prachtige numismatische verzameling van meer dan achthonderd stuks. Het overgrote deel van de verzameling bestaat uit reken- en legpenningen (Vlaanderen 16de en 17de eeuw, Nürnberg, Frankrijk), medailles (voor België 19e eeuw, o.a. Peer), maar daarnaast bevat zij ook een kleine groep interessante munten (o.a. deniers van Lodewijk de Vrome, groten van Filips-August,...). De wetenschappelijke

inventarisatie van deze gift en van de andere provinciale munten uit Middeleeuwen en Moderne Tijden werd toevertrouwd aan juffr. R. Pieters. Tegelijk werd gestart met de wetenschappelijke inventarisatie van de Romeinse munten door juff. C. Hombroux.

De tentoonstelling «Munt in Limburg» was daarenboven aanleiding tot heel wat beknopte detailstudies waarvan een gedeelte in de nabije toekomst zal gepubliceerd worden in de vorm van tijdschriftartikels voordrachten, etc. Daarmee lijkt dan ook de hoofdbedoeling van de tentoonstelling, een blijvende en diepgaande interesse voor het Limburgse muntwezen wekken, voor een goed deel gerealiseerd.

INHOUDSTAFEL 1981

Antieke munten

H. DEWIT, Wapenmünzen en vroege uilen van Athene. blz. 1-6, (Nr. 1), 49-60 (Nr. 2).

L. VANDAMME-T. RAYMAKERS, Een staaltje van politieke propaganda. blz. 8-10, (Nr. 1).

A. MEYNAERTS, Een ongekende as van L. Aelius Caesar. blz. 47-48 (Nr. 2).

Bankbiljetten.

Zeldzame 1.000 F biljetten. blz. 82 (Nr. 2).

Nog over het 1.000 F biljet. blz. 117 (Nr. 3).

500 F biljet type «Van Orly» uit omloop. blz. 223 (Nr. 6)

Belgische munten

J. DE LEY, Miniatuur munten België. blz. 63 (Nr. 2).

Ongedateerde frank met Nederlandstalige legende. blz. 82. (Nr. 2).

A. DESPRETZ, Noodmunt Gent 2 Fr. blz. 119 (Nr. 3).

Valse herdenkingsmunt: moduul van 5 fr. 1830-1880. blz. 119-120 (Nr. 3).

Reeks muntstukken «Fleur de Coin» België 1981. blz. 195 (Nr. 5).

Bibliografie

A. VAN KEYMEULEN Tijdschriftennieuws, blz. 26-29 (Nr. 1).

«Collection R. Jameson - Monnaies grecques antiques et impériales romaines» blz. 65-66 (Nr. 2).

M. COLAERT «Monnaies de Hainaut» door Paul Lucas. blz. 107-109 (Nr. 3).

A. DEWIL «Munt in Limburg» blz. 106-107 (Nr. 3).

«The Paduans - Medals by Giovanni Cavino» door Richard Hoe Lawrence, blz. 111 (Nr. 3).
 «The Evolution of Coinage» door G. Mac Donald. blz. 151-152 (Nr. 4).
 «Notes sur le classement chronologique des monnaies d'Athènes (séries avec noms de magistrats)» door M.L. Kambanis. blz. 153 (Nr. 4).
 «Examen chronologique des monnaies frappées par la communauté des Macédoniens avant, pendant et après la conquête romaine» door H. Ferdinand Bombois. blz. 155 (Nr. 4).
 «The Coins and Banknotes of Burma» door H. Robinson en L.A. Shaw. blz. 182-184 (Nr. 5).
 «Sur la signification des types monétaires des Anciens» door Jean N. Svoronos. blz. 185 (Nr. 5).
 «Die Ptolemaïschen Münz - und Rechnungswerte» door Friedrich Hulthsch. blz. 185 (Nr. 5).
 «Die Tetradrachmenprägung von Syrakus» door Lauri O. Th. Tudeer. blz. 186 (Nr. 5).
 «Jaarboek Numismatica Heusden-Zolder». blz. 197-198 (Nr. 6).
 «Greek and Roman Coins and the Study of History» door J.G. Milne. blz. 214 (Nr. 6).
 «A Guide to Republican and Imperial Roman Coinage» door H. Mattingly. blz. 214-215 (Nr. 6).
 «I Falsi Numismatici» door Gino Manfredi. blz. 216 (Nr. 6).
 «Muntgewichten voor Munten van de Nederlanden» door Dr. Ir. G.M.M. Houben. blz. 215 (Nr. 6).
 «De muntslag van de aartshertogen Albrecht en Isabella» door Alex Bastiaens. blz. 215 (Nr. 6).

Buitenlandse munten

M. COLAERT, Nieuwe aanmuntingen. blz. 20-25 (Nr. 1), 73-77 (Nr. 2), 114-115 (Nr. 3), 187-189 (Nr. 5).
 Nieuwe aanmuntingen. blz. 143-144 (Nr. 4), blz.
 A. DANIAUX, Een terug te vinden vervalsing (Franse 5 francs 1841), blz. 44 (Nr. 1).
 J. FREDERICKX, Gravures op de Britse munten van Koningin Victoria tot Elisabeth II. blz. 91-101 (Nr. 3).
 Reeks FDC-munten Zwitserland. blz. 118 (Nr. 3).
 Canadese dollar 1911. blz. 118 (Nr. 3).
 Over de munten van de Islam. blz. 120 (Nr. 3).
 J. MOENS, Twee raadselachtige Servische proefstukken. blz. 177-179 (Nr. 5).
 De Verenigde Staten hernemen de uitgifte van herdenkingsmunten. blz. 228 (Nr. 6).
 Een nieuwe reeks Olympische munten op komst? blz. 229 (Nr. 6).
 De evolutie van de produktie van de Amerikaanse «sets». blz. 228 (Nr. 6).

Medailles en penningen

A. VAN KEYMEULEN, Gouden Guido Gezellepenning ontworpen door Lucien De Gheus. blz. 19 (Nr. 1).
A. VAN KEYMEULEN, Dubbele sterling uitgegeven als medaille in goud en zilver. blz. 42 (Nr. 1).
A. VAN KEYMEULEN, Uitgifte van een zilveren en bronzen penning ter gelegenheid van de «Derde vijfjaarlijkse numismatische dagen van Brussel» door deze afdeling. blz. 44 (Nr. 1).
P.F. PITTOORS, Zielspenningen. blz. 61-62 (Nr. 2).
Medaille Walter Ganshof van der Meersch door René Cliquet. blz. 67 (Nr. 2).
Gouden penningen 1980 ter herdenking van de 150ste verjaardag van de onafhankelijkheid van België. blz. 81 (Nr. 2).
Zilveren penning ter gelegenheid van de A.V. van het E.G.M.P. opgedragen aan P. De Baeck voorzitter van het Genootschap. blz. 87 (Nr. 3).
«Erasmus» medaille door M. Van Dionant. blz. 113 (Nr. 3).
De Zoo: een vierde reeks van vier toegangspenningen. blz. 145-147 (Nr. 4).
Spectraal-Medaille door Marcel De Backer. blz. 149 (Nr. 4), blz. 220 (Nr. 6).
Zilveren en bronzen gedenkpenning 11.11.1981 van Numismatica Tienen. blz. 160 (Nr. 4).
«Quinten Metsys» medaille door Pierre Eychart. blz. 221 (Nr. 6).
Zilveren en bronzen gedenkpenning 28.05.1981 door de afdeling Den-dermonde. blz. 223 (Nr. 6).

Munten van de Nederlanden

R. PIETERS, Een greep uit de geschiedenis van Limburgse muntateliers. blz. 125-142, (Nr. 4), 167-175 (Nr. 5).
A. HAECK, Foutieve teksten op de muntstukken van het graafschap Vlaanderen vanaf Filips II (1555-1598). blz. 161-164 (Nr. 5).
R. WAERZEGGERS, Een eigenaardige Brugse schelling van Albrecht en Isabella. blz. 180-181 (Nr. 5).
T. RAYMAKERS, De munten van Vogelsanck, Zolder en Heusden. blz. 201-202 (Nr. 6).
H. GIBENS, Een eigenaardige «korte» van Filips II (1555-1598). blz. 213 (Nr. 6).

Tentoonstellingen

Tentoonstelling «Munt in Limburg». blz. 38-39 (Nr. 1), 69-70 (Nr. 2), 121-122 (Nr. 3).
A. VAN KEYMEULEN, Een tentoonstelling René Cliquet in de Koninklijke Militaire School. blz. 40 (Nr. 1).
A. VAN KEYMEULEN, Tentoonstelling «De Medaille in België van 1951 tot 1976», blz. 39-40 (Nr. 1).
Tentoonstelling «L'Humour et la Médaille» in de Munt te Parijs. blz. 194-195 (Nr. 5).
R. VAN LAERE, De tentoonstelling «Munt in Limburg»-Resultaten en vooruitzichten. blz. 230-232 (Nr. 6).
Tentoonstelling «De munten uit de Zuidelijke Nederlanden vanaf de regering van Albrecht en Isabella (1598-1621) tot aan de Belgische Onafhankelijkheid» in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel. blz. 224 (Nr. 6).

Varia

- J. GHYSSENS, De muntvondst van Manderfeld (vervolg). blz. 11-18 (Nr. 1).
- A. VAN KEYMEULEN, De 20ste verjaardag van de Cercle Numismatique Hennuyer. blz. 38 (Nr. 1).
- A. VAN KEYMEULEN, Lokaalverandering bij de Numismatische Kring Dendermonde. blz. 38 (Nr. 1).
- A. VAN KEYMEULEN, Schat met Hellenistische munten opgegraven in Turkye. blz. 41 (Nr. 1).
- A. VAN KEYMEULEN, Nieuws van de A.I.N.P. blz. 41-42 (Nr. 1).
- A. VAN KEYMEULEN, Koninklijke Munt van België toegankelijk voor groepen. blz. 43 (Nr. 1).
- A. VAN KEYMEULEN, 4de Internationale Numismatische Dag te Dendermonde. blz. 43 (Nr. 1).
- A. VAN KEYMEULEN, Internationale muntenruilbeurs van Numismatica Leuven. blz. 43 (Nr. 1).
- Afdeling Antwerpen: Afscheidsvergadering ter ere van de heer P. De Baeck als voorzitter van de kring. blz. 45 (Nr. 2).
- Internationale muntenruilbeurs ingericht door de afdeling Leuven. blz. 70 (Nr. 2).
- Internationale numismatische dagen ingericht door de afdeling Brussel. blz. 70-72 (Nr. 2).
- Internationale numismatische dag ingericht door de afdeling Dendermonde blz. 71 (Nr. 2).
- Numismatisch weekeinde ingericht door de afdeling Heusden-Zolder. blz. 71 (Nr. 2).
- Gallische vondst Thuin. blz. 82 (Nr. 2).
- Algemene vergadering van het E.G.M.P. dendermonde 29 maart 1981. blz. 85-88. (Nr. 3).
- J. SWAELENS, De goudschat van Mespelare. blz. 89-90 (Nr. 3).
- Muntennieuws in braille. blz. 118 (Nr. 3).
- Cercle d'Etudes Numismatiques zitting van 14 april. blz. 123 (Nr. 3).
- Afdeling Tubize: Nieuw Bestuur. blz. 124 (Nr. 3).
- Verkoop van numismatische werken te Brussel. blz. 155 (Nr. 4).
- Fortuin oude munten gratis voor de provincie Limburg. blz. 158 (Nr. 4).
- Numismatisch weekeinde ingericht door de afdeling Couvin. blz. 159 (Nr. 4).
- Internationale numismatische dag ingericht door de afdeling Vielsalm. blz. 159 (Nr. 4).
- Internationale numismatische beurs ingericht door de afdeling Hasselt. blz. 159 (Nr. 4).
- Internationale numismatische dag ingericht door de afdeling Tienen. blz. 160 (Nr. 4).
- Afdeling Namen: Lokaalverandering. blz. 193 (Nr. 5).

Beurs te Parijs op 31 oktober 1981. blz. 196 (Nr. 5).

Algemene vergadering van de Commissie voor Numismatiek. blz. 225-226 (Nr. 6).

Karolingische muntvondsten in Dorestad. blz. 226-227 (Nr. 6).

Veilingen

A. VAN KEYMEULEN, Veiling Van Alsenoy van 15 november 1980 blz. 34 (Nr. 1).

A. VAN KEYMEULEN, De 100ste verjaardag van de firma Schulman en jubileumveiling. blz. 34-36 (Nr. 1).

A. VAN KEYMEULEN, Veiling Willem van 13 december 1980. blz. 36-37 (Nr. 1).

A. VAN KEYMEULEN, De veiling Spink van 25 september 1980. blz. 37-38 (Nr. 1).

BELANGRIJK BERICHT

Tijdens de vergadering van de raad van beheer van het Europees Genootschap voor Munt en Penningkunde op 19 december II., hebben de vlaamse afdelingen éénparig besloten het financieel beheer van de nederlandstalige leden in eigen handen te nemen.

Daartoe werd onmiddellijk de volgende rekening 310-0034738-01 op naam van het E. G. M.P. geopend bij de Bank Brussel Lambert, 89 Zuidstraat, 1000 Brussel.

De heer A. Van Keymeulen, 43 Dierenriemstraat, 1180 Brussel, heeft zich bereid verklaard ten voorlopige titel de taak van penningmeester te aanvaarden.

Om geen vertraging op te lopen bij het eerste nummer van ons tijdschrift in het nieuwe jaar worden de leden, die dat nog niet zouden gedaan hebben, vriendelijk verzocht het lidgeld van het E.G.M.P. (400 BF) zo snel mogelijk over te maken aan de *penningmeester van hun afdeling*.

Hopelijk zal deze beslissing ertoe bijdragen om van het E.G.M.P. de bloeiende vereniging van weleer te maken.